

КОНЪЮНКТУРАЛЫҚ ШОЛУ

Экономиканың нақты секторы кәсіпорындарынан жиналған
пікіртерім нәтижелері

2023 жылғы III тоқсан

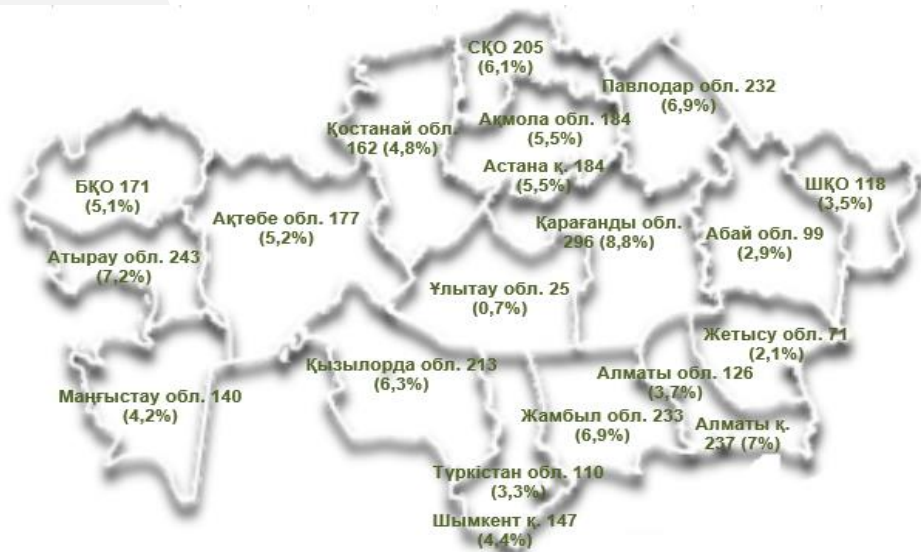
Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
Ақша - кредит саясаты департаменті

МАЗМҰНЫ

- I. Мониторингке қатысушылар құрамының динамикасы (3-бет)
- II. Дайын өнімге сұраныс динамикасы (4-бет)
- III. Нақты секторда бағаның өзгеруі (5-бет)
- IV. Өндіріс көлемі (6-бет)
- V. Баланс құрылымы: активтер (7-бет)
- VI. Баланс құрылымы: пассивтер (8-бет)
- VII. Инвестициялық белсенділік (9-бет)
- VIII. Айналым құралдарын қаржыландыру көздері (10-бет)
- IX. Бизнесті жүргізудегі кедергілер (11-бет)
- X. Қаржы-экономикалық көрсеткіштердің өзгеруі (12-бет)
- XI. Геосаясаттың әсері мен салдары (13-бет)
- XII. Кәсіпорындардың қаржылық жағдайын бағалау (14-15 бет)
- XIII. Банк жүйесінің экономиканың нақты секторына әсері (16-18 бет)
- XIV. Кәсіпорындардың сыртқы экономикалық қызметі (19-бет)
- XV. Валюта бағамы өзгеруінің әсері (20-бет)
- XVI. Композиттік озыңқы индикатор (21-бет)
- XVII. Әдіснамалық түсініктеме (22-бет)

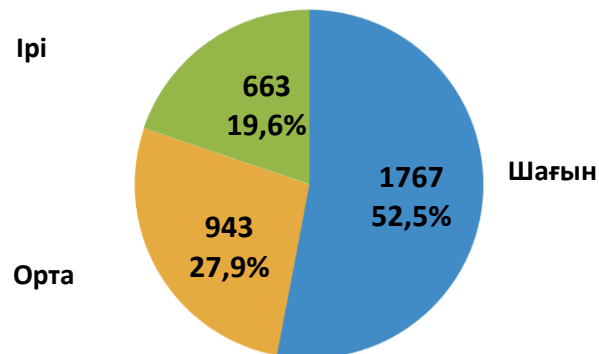
МОНИТОРИНГКЕ ҚАТЫСУШЫЛАР ҚҰРАМЫНЫҢ ДИНАМИКАСЫ

2023-жылғы 3-тоқсанда іріктеменің өңірлік құрамы

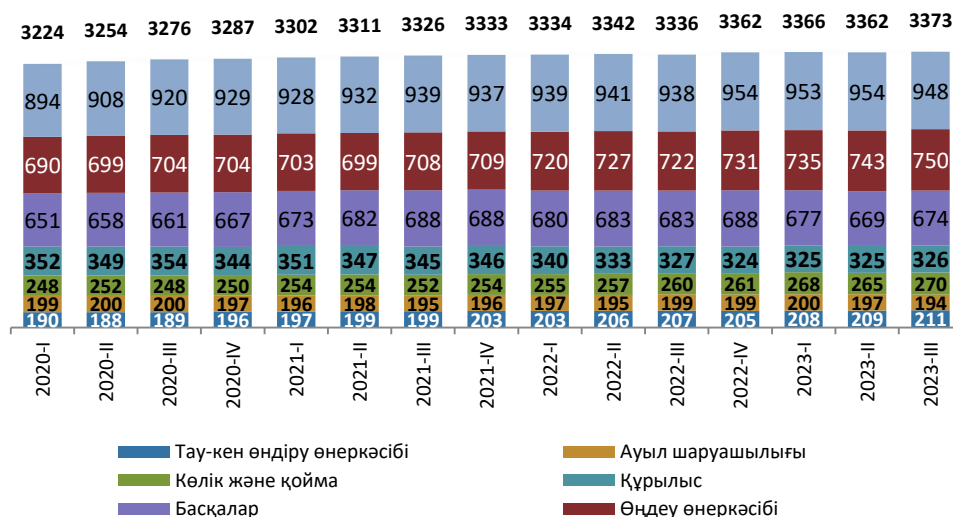

2023 жылғы 3-тоқсанда респонденттер саны өткен тоқсанмен салыстырғанда 11 кәсіпорынға өсіп, **3373** құрады.

Мониторингке қатысушылардың өлшем құрамы

Мониторингке қатысушылардың салалық құрамы

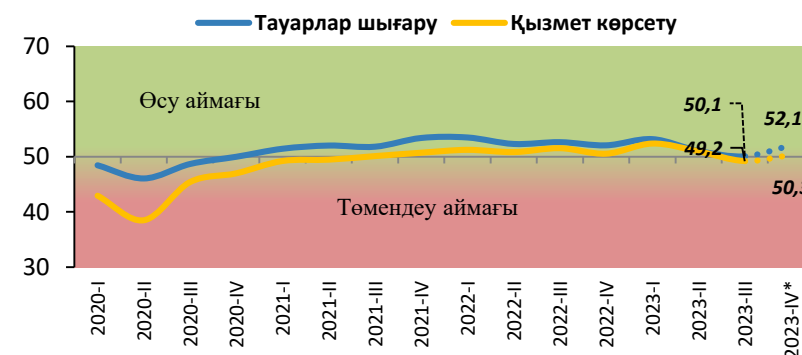
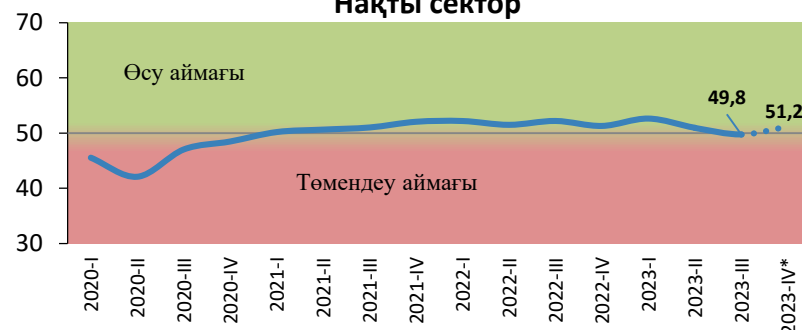

ДАЙЫН ӨНІМГЕ СҰРАНЫС ДИНАМИКАСЫ

Дайын өнімге сұраныс, ДИ*

	2021				2022				2023			
	I тоқ.	II тоқ.	III тоқ.	IV тоқ.	I тоқ.	II тоқ.	III тоқ.	IV тоқ.	I тоқ.	II тоқ.	III тоқ.	IV тоқ.*
Кәсіпорындар жауаптары, %												
Ұлғаю	16,4	24,1	24,2	24,4	17,4	24,2	25,8	24,0	17,0	22,5	21,6	16,0
Өзгеріссіз	51,5	53,1	55,7	55,1	53,7	54,5	54,6	53,7	54,5	55,7	57,3	41,6
Төмендеу	28,5	19,1	16,4	17,3	25,4	17,8	15,9	18,2	23,9	17,5	17,0	10,3
Білмеймін	3,6	3,7	3,8	3,2	3,5	3,5	3,7	4,1	4,6	4,3	4,1	32,2
Диффузиялық индекс = $1\text{жол} + 0,5 \cdot (2\text{жол} + 4\text{жол})$	43,9	52,5	53,9	53,6	46,0	53,2	54,9	52,9	46,5	52,5	52,3	52,8
ДИ маусымдық өзгерістерден тазартылған*	50,2	50,6	51,0	52,0	52,2	51,5	52,2	51,3	52,6	51,0	49,8	51,2

Нақты сектор

2023 жылғы 3-тоқсанда нақты секторда дайын өнімге сұраныс көрсеткішінің өсу қарқыны төмендеді. Диффузиялық индекс (бұдан әрі – ДИ) **49,8** құрады. Көрсеткіштің бәсеңдеуі тауар өндіру (ДИ – 50,1) секторында және қызмет көрсету (ДИ – 49,2) секторында байқалды.

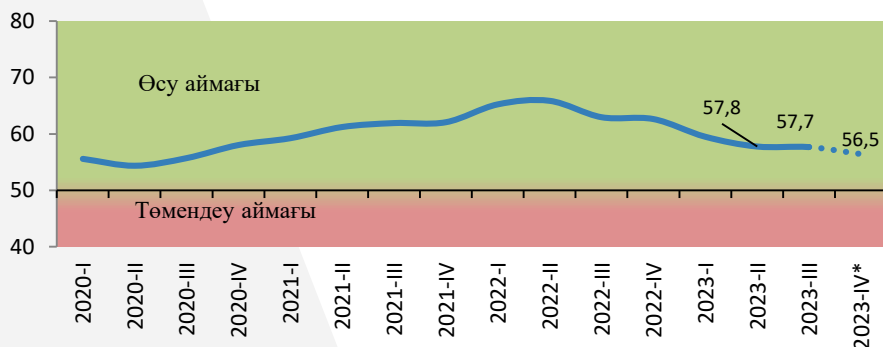
Кәсіпорындардың күтулері бойынша нақты секторда 2023 жылғы 4-тоқсанда дайын өнімге сұраныс өседі (ДИ = **51,2**).

* ДИ-диффузиялық индекс 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (құлдырау) қарқыны сонша жоғары (төмен), 50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді;

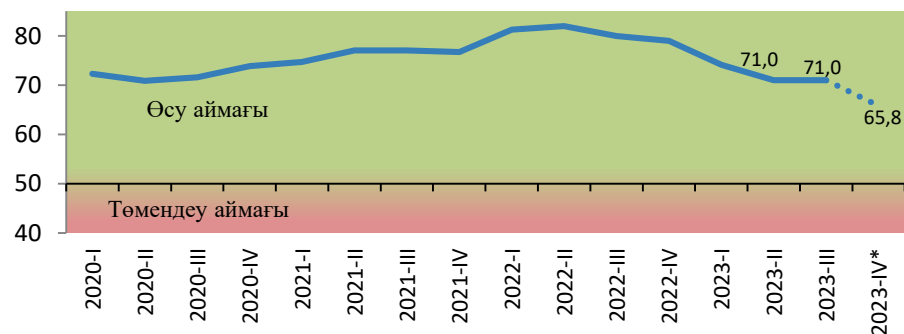
** Графиктерде кәсіпорындардың 2023 жылғы 4-тоқсанда параметрлер өзгеруі бойынша күтулері келтірілген.

НАҚТЫ СЕКТОРДА БАҒА ӨЗГЕРУІ

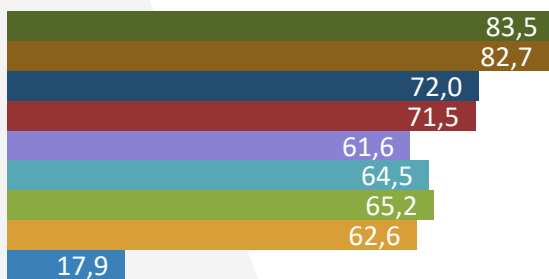
Дайын өнімнің бағасы, ДИ *

Шикізат пен материалдар бағасы, ДИ*

Баға белгілеу факторларының маңыздылығын бағалау, жауаптар %-бен

- Шикізат пен материалдар бағасы
- Сұраныс
- Жұмыс күшіне шығындар
- Салықтар/алымдар
- Айырбастау бағамы
- Өнімділік
- Жанармай бағасы
- Бәсекелестердің бағасы
- Басқа факторлар

2023 жылғы 3-тоқсанда кәсіпорындардың дайын өнімдерінің бағасы өсуінің қарқыны жалпы экономика бойынша баяулады (ДИ 57,7-ны құрады).

Кәсіпорындардың басым көпшілігі үшін дайын өнімге баға белгілеу кезінде шикізат пен материалдар бағасы (кәсіпорындардың 83,5%-ы үшін) және сұраныс (82,7%) неғұрлым маңызды фактор болып табылады.

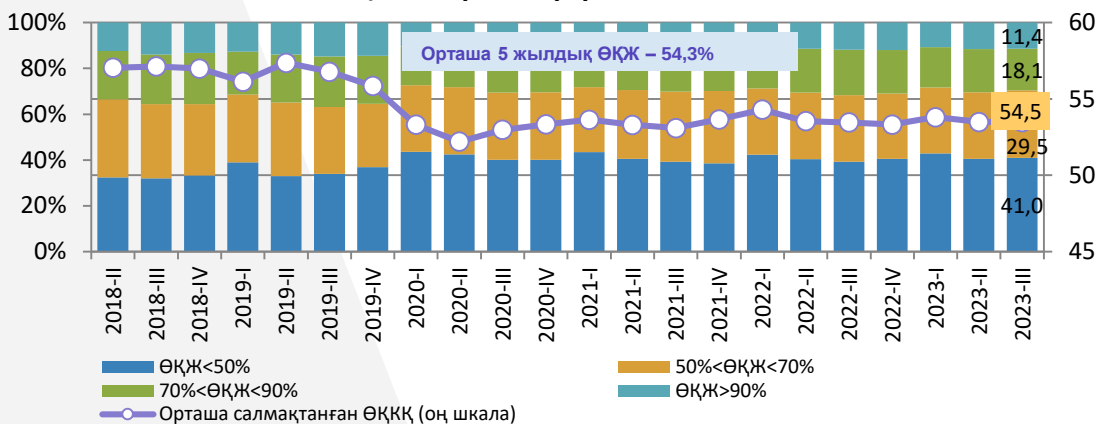
2023 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындар шикізат пен материалдар (ДИ = 65,8) және тиісінше дайын өнімнің бағасының (ДИ = 56,5) өсу қарқыны баяулауын күтуде.

*ДИ 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (құлдырау) қарқыны сонша жоғары (төмен), ДИ=50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді;

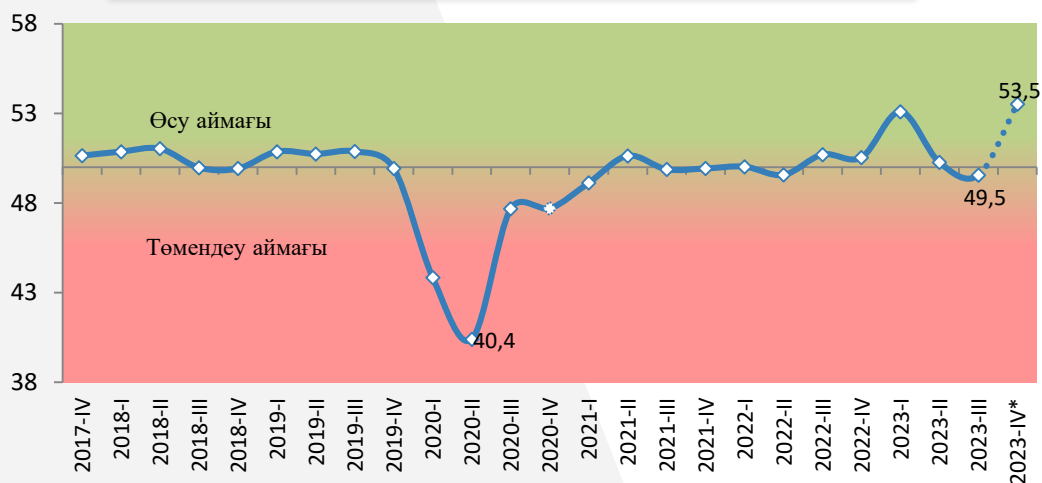
**Графиктерде кәсіпорындардың 2023 жылғы 4-тоқсанда параметрлер өзгеруі бойынша күтулері келтірілген.

Өндірістік қуат жүктемесі

(кәсіпорындар үлесі, %-бен)

Өндіріс көлемі өзгеруінің ДИ, ДИ**

2023 жылғы 3-тоқсанда кәсіпорындардың өндірістік қуатының жүктемесі (ӨҚЖ) 2-тоқсанның деңгейінен аздап жоғары қалыптасты. ӨҚЖ орташа алынған* деңгейі **54,5%-ды** құрады. **Соңғы 5 жылдағы орташа алынған ӨҚЖ деңгейі - 54,3% құрады.**

2023 жылғы 3-тоқсанда дайын өнімді (жұмыс, қызмет) өндіру көлемі төмендеді. ДИ **49,5-ды** құрады.

2023 жылғы 4-тоқсанда кәсіпорындар өндіріс көлемінің өсу қарқыны шамалы жеделдеуін күтуде. Күтулер бойынша ДИ **53,5** болды.

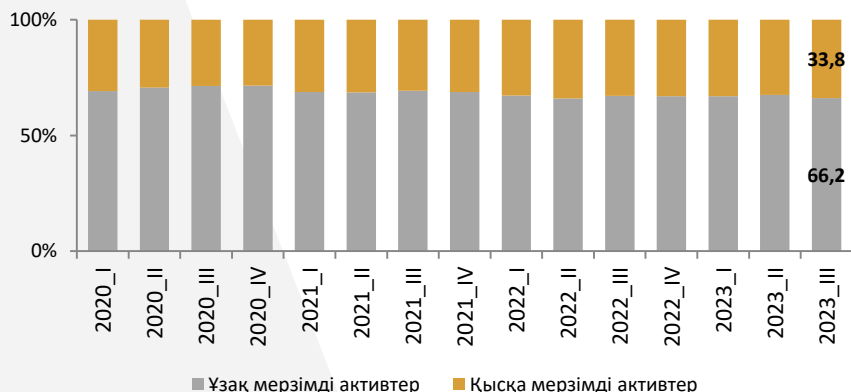
* Орташа арифметикалық мөлшерлеу - бұл кәсіпорындар үлесі бойынша мөлшерленген аралықтың орташа мәні

** ДИ 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (күлдірау) қарқыны сонша жоғары (төмен), ДИ=50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді

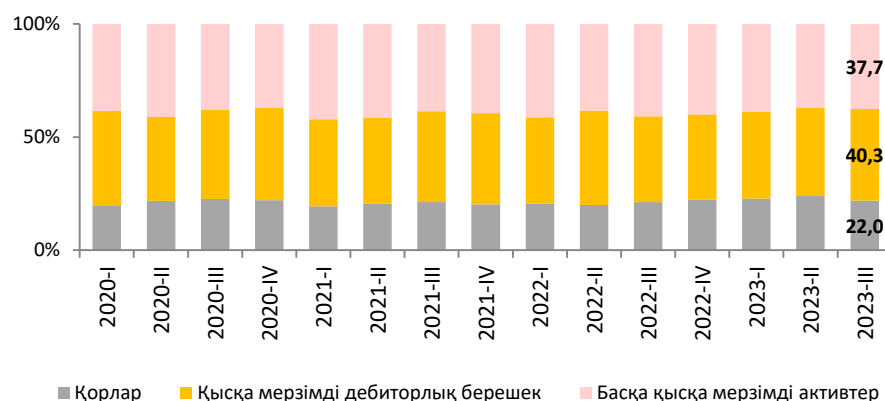
«ДИ өндіріс көлемінің өзгеруі» кестесіндегі деректер маусымдық факторды қоспай ұсынылды

БАЛАНС ҚҰРЫЛЫМЫ: АКТИВТЕР

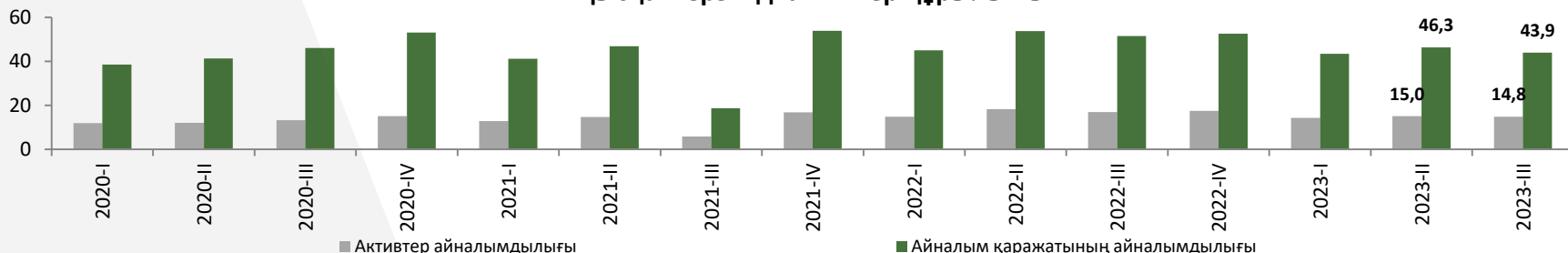
Активтер құрылымы

Қысқа мерзімді активтер құрылымы

Қысқа мерзімді активтер құрылымы

2023 жылғы 3-тоқсанда экономиканың нақты секторы компаниялары активтерінің құрылымында қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді активтердің үлесі аздап өзгеріп, **33,8%** және **66,2%** болды (2023 жылғы 2-тоқсанда – тиісінше 32,4% және 67,6%). Активтердің айналымдылығы* **14,8%-ға** дейін, айналым қаражатының айналымдылығы** – **43,9%-ға** дейін төмендеді.

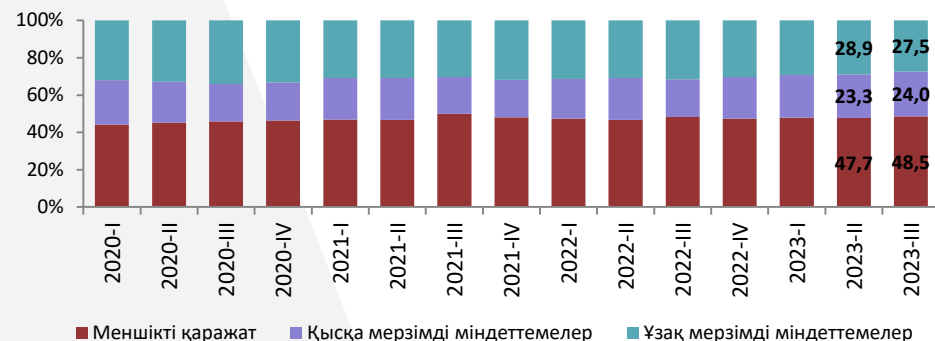
Қысқа мерзімді активтердің құрылымында өткен тоқсанда дебиторлық берешектің үлесі **40,3%-ға** дейін көтерілді (2023 жылғы 2-тоқсанда – 38,9%), ал қорлардың үлесі **22,0%** деңгейіне дейін аздап төмендеді (2023 жылғы 2-тоқсанда 24,0%).

* Активтер айналымдылығы= Өнімді сатудан кіріс/ Активтер*100

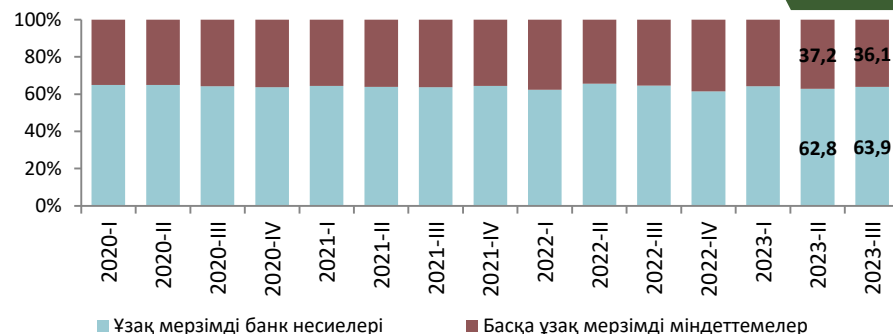
** Айналым қаражатының айналымдылығы= Өнімді сатудан кіріс/ Қысқа мерзімді активтер*100

БАЛАНС ҚҰРЫЛЫМЫ: ПАССИВТЕР

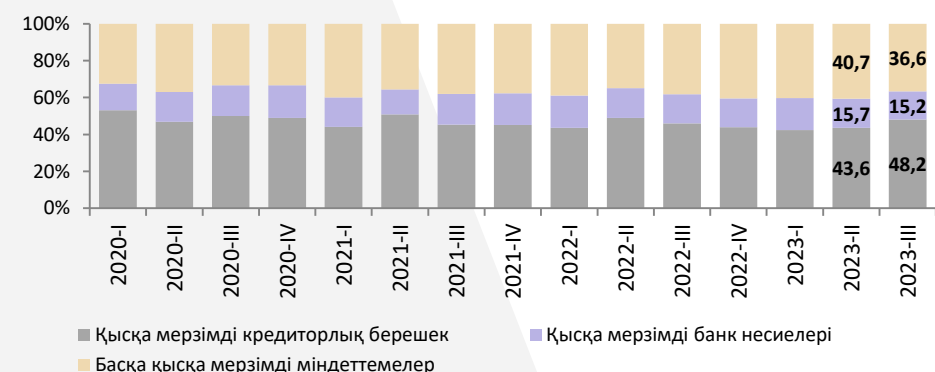
Пассивтер құрылымы

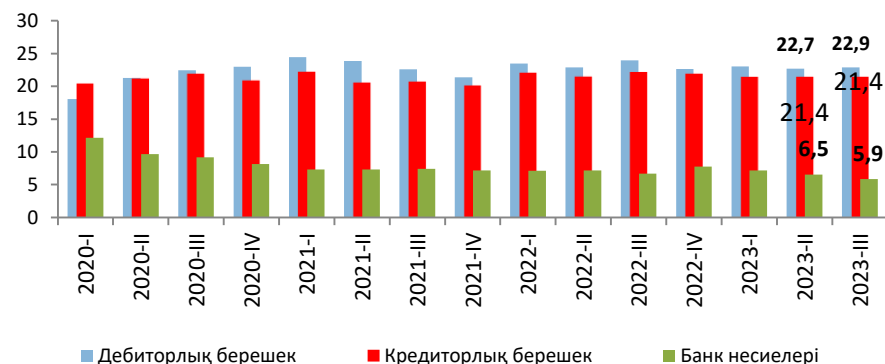
Ұзақ мерзімді міндеттемелер құрылымы

Қысқа мерзімді міндеттемелер құрылымы

Мерзімі өткен берешегі бар кәсіпорындардың үлесі

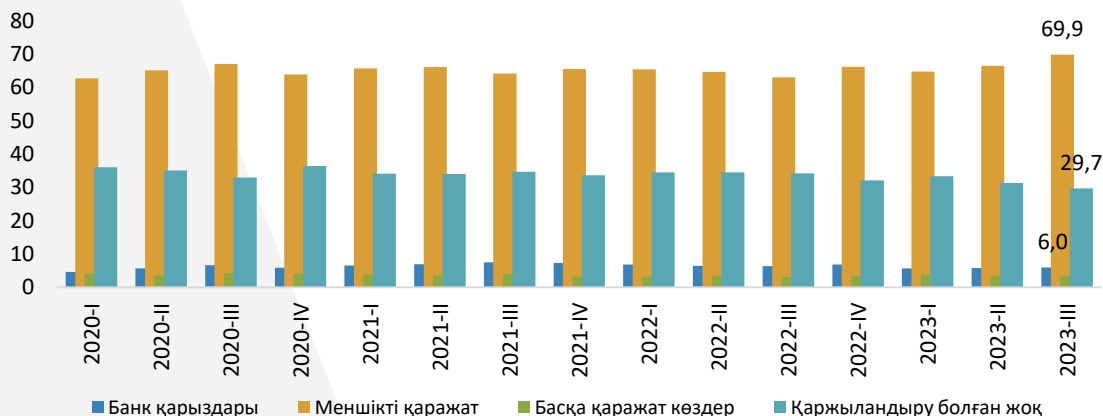

2023 жылғы 3-тоқсанда пассивтер құрылымында қысқа мерзімді міндеттемелердің үлесі **24,0%-ға** дейін көтерілгені, сондай-ақ ұзақ мерзімді міндеттемелердің үлесі **27,5%-ға** дейін төмендегені және меншікті капиталдың **48,5%-ға** дейін ұлғайғаны байқалды. Қысқа мерзімді міндеттемелер құрылымында қысқа мерзімді кредиторлық берешектің үлесі 2023 жылғы 2-тоқсандағы 43,6%-дан 2023 жылғы 3-тоқсанда 48,2%-ға дейін өсті.

Балансында мерзімі өткен дебиторлық берешегі бар кәсіпорындардың үлесі **22,9%-ға** дейін ұлғайды, кредиторлық берешегі бар кәсіпорындардың үлесі **21,4%** болып өзгерген жоқ. Банктердің қарыздары бойынша мерзімі өткен берешегі бар кәсіпорындардың үлесі **5,9%** деңгейіне дейін төмендеді.

ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ БЕЛСЕНДІЛІК

Негізгі құрал-жабдықтарды қаржыландыру көздері

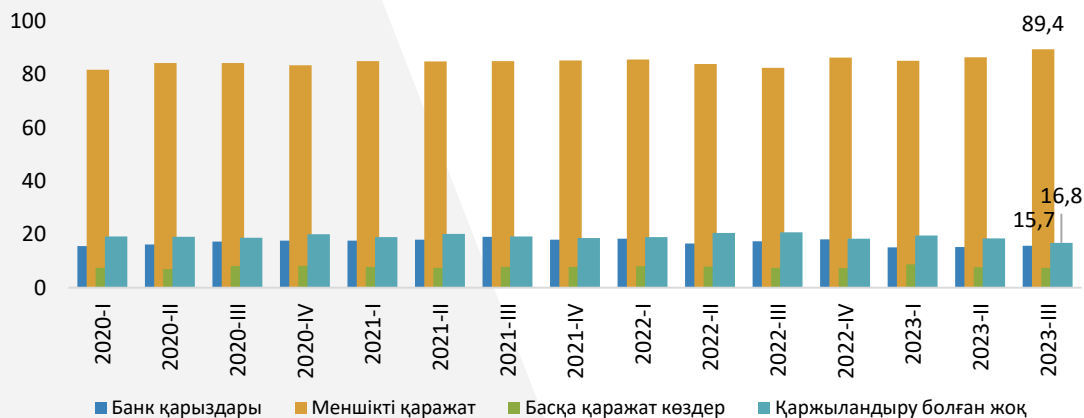

2023 жылғы 3-тоқсанда кәсіпорындардың инвестициялық белсенділігі аздап өзгерді.

Негізгі құрал-жабдықтарды қаржыландыруды жүзеге асырмаған кәсіпорындардың үлесі 29,7%-ға дейін төмендеді, негізгі құрал-жабдықтарын меншікті қаражаты есебінен қаржыландырған кәсіпорындардың үлесі 69,9%-ға дейін өсті.

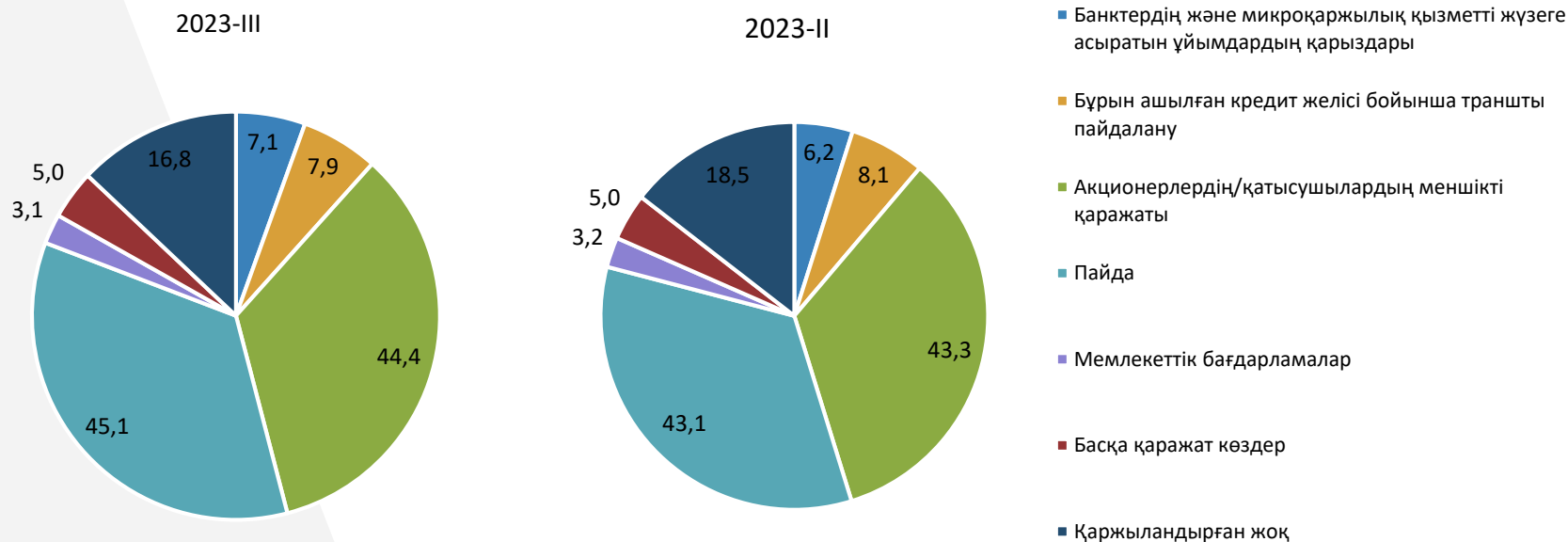
Бұрынғыдай, кәсіпорындардың көпшілігі негізгі құрал-жабдықтарын және айналым қаражатын қаржыландыру үшін меншікті қаражатын пайдаланады (тиісінше 69,9% және 89,4%).

Айналым құрал-жабдықтарын қаржыландыру көздері

АЙНАЛЫМ ҚАРАЖАТЫН ҚАРЖЫЛАНДЫРУ КӨЗДЕРІ

Айналым қаражатын қаржыландыру көздері

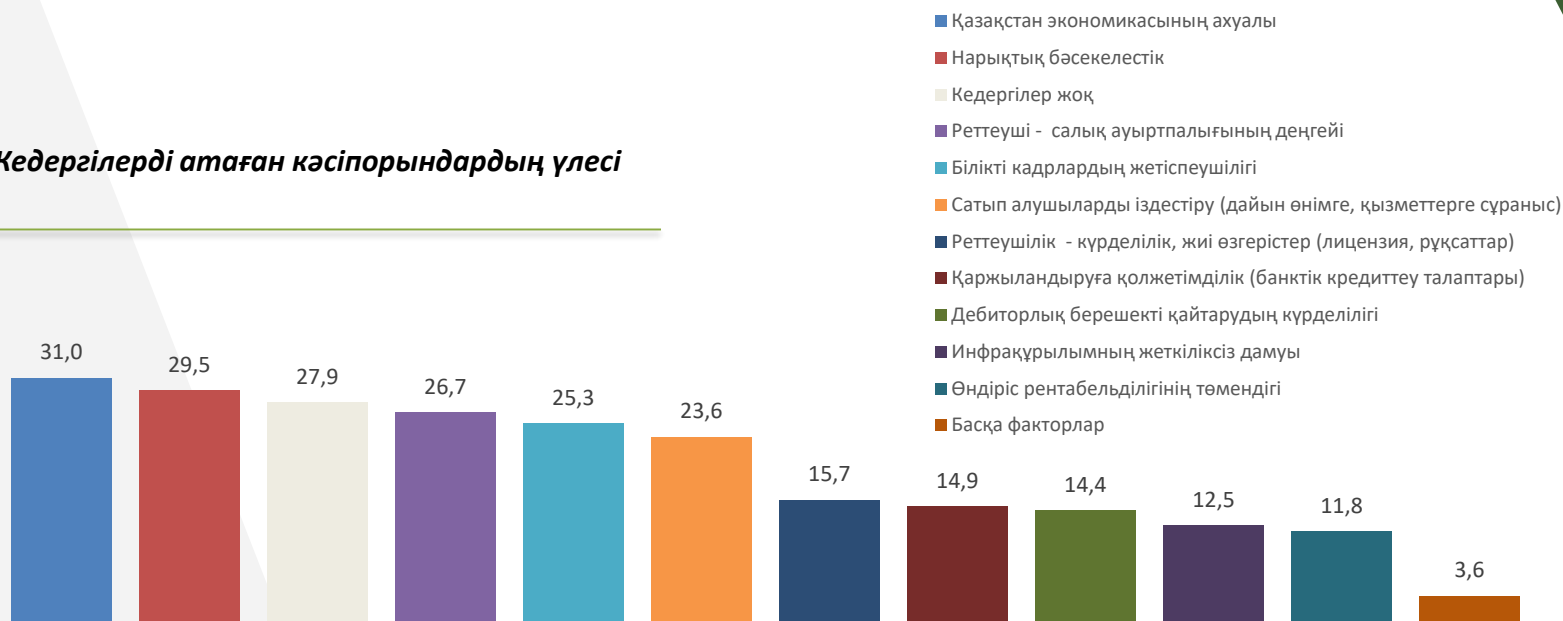

Айналым қаражатын қаржыландыру үшін кәсіпорындардың көпшілігі (**89,4%**) меншікті қаражатын пайдаланды, оның **45,1%-ын** - пайда және **44,4%-ын** - акционерлердің/қатысушылардың меншікті қаражаты құрады. Осы мақсатта қарыздарды кәсіпорындардың **15,0%-ы** пайдаланды (оның 7,9%-ы бұрын ашылған кредит желісі бойынша траншты, 7,1%-ы - Қазақстан банктеріндегі және микроқаржылық қызметті жүзеге асыратын ұйымдардағы қарыздарды пайдаланды).

Графикте көрсетілгендерден басқа қаржыландырудың өзге көздерінің ішінде кәсіпорындар сатып алушылардан аванстарды, қаржылық көмекті, топішілік қарыздарды (негізгі компания мен филиалдар арасындағы) және субсидияларды көрсетті.

БИЗНЕСТІ ЖҮРГІЗУДЕГІ КЕДЕРГІЛЕР

Кедергілерді атаған кәсіпорындардың үлесі

2023 жылғы 3-тоқсандағы пікіртерім нәтижелері бойынша кәсіпорындардың **31,0%-ы** үшін Қазақстан экономикасының жай-күйі бизнесті жүргізуде кедергі болады (2023 жылғы 2-тоқсанда мұндай кәсіпорындардың үлесі 33,0% болды). Пікіртерімге қатысқан респонденттердің 27,3%-ның (2023 жылғы 2-тоқсанда – 26,8%) пікірі бойынша, Қазақстандағы экономикалық ахуал 2023 жылғы 3-тоқсанда нашарлаған, ал 67,4%-ы оны өзгермеген деп есептейді.

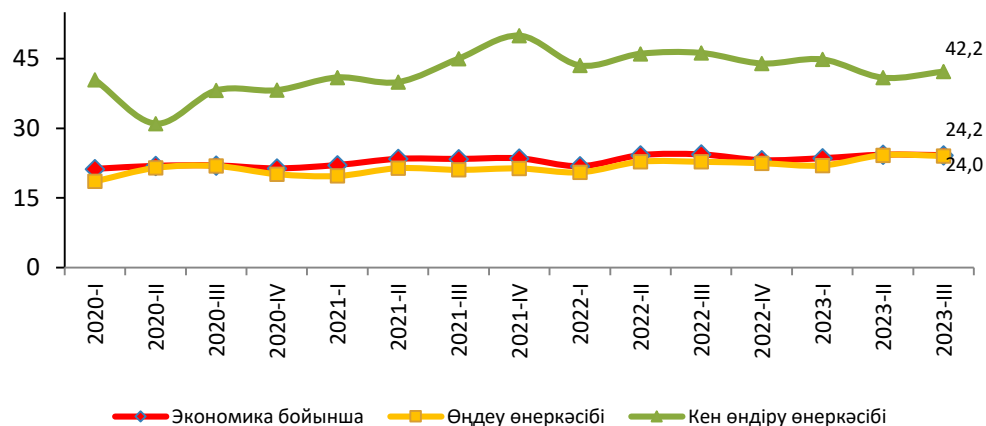
Кәсіпорындар үшін экономиканың жай-күйінен басқа, нарықтық бәсекелестік (29,5%), салық ауыртпалығының деңгейі (26,7%), білікті кадрлардың жетіспеушілігі (25,3%), сатып алушыларды іздестіру (23,6%-дан), реттеушілік өзгерістер (15,7%), дебиторлық берешекті қайтарудың күрделілігі (14,4%) сияқты факторлар және **маңыздылығы бойынша 7-орында тұрған қаржыландыруға қол жеткізу (12,5%)** барынша маңызды.

Кәсіпорындар Ресей Федерациясына қатысты санкцияларды, Ресей Федерациясынан тауар әкелудің азаюын басқа кедергілер ретінде көрсетті.

2023 жылғы 3-тоқсанда тау-кен өндіру өнеркәсібіндегі кәсіпорындардың орташа* сату рентабельділігі** артып, 42,2% болды. Өңдеу өнеркәсібіндегі көрсеткіш – 24,2% болды. Жалпы экономика бойынша орташа сату рентабельділігі **24,0%-ға жетті**.

Жылды пайдамен жабуды жоспарлап отырған кәсіпорындардың үлесі **43,2%** (2023 жылғы 2-тоқсанда – 42,5%) болды, **10,6%-ы** жыл шығынмен аяқталады деп есептейді. Бұл ретте пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың **13,3%-ы** жылды теңгерімді бюджетпен (пайдасыз және зиянсыз) жабуды ойлайды, қалған **32,9%-ы** жылдың соңына қарай кәсіпорынның қаржылық жағдайына баға бере алмады.

Сату рентабельділігі*, %-бен

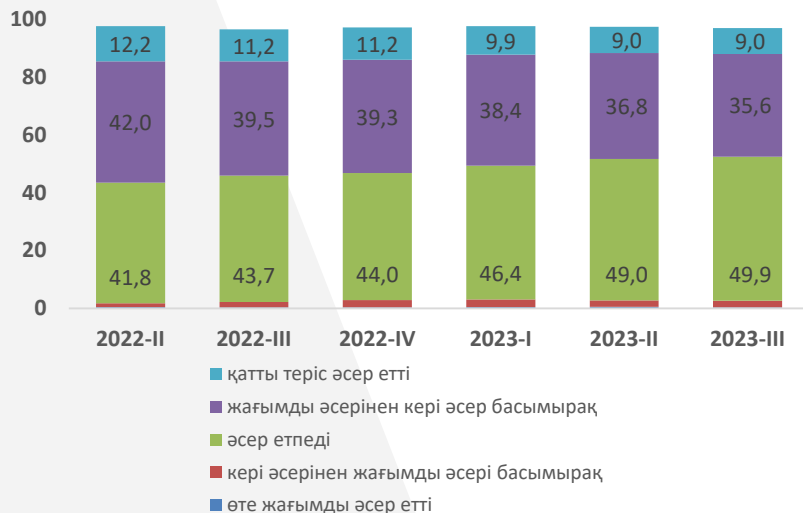
Қаржы жылын пайдамен/зиянмен жабуды жоспарлап отырған кәсіпорындардың үлесі, %

* Орташа медианалық мәндер берілді, себебі олар орташа арифметикалық мәндерге қарағанда экстремалды әсерге аз ұшырағыш

** Пайыздар, салықтар және амортизация бойынша шығыс шегерілгенге дейін сатылым рентабельділігі көрсетілді

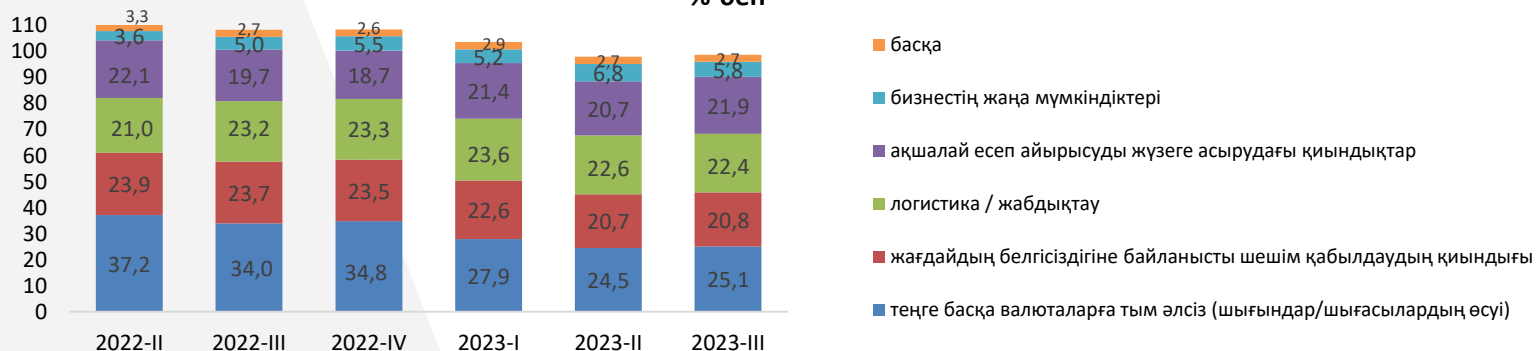
Геосаяси жағдай мен РФ-ға қарсы енгізілген санкциялардың кәсіпорындардың қызметіне әсері, %-бен

2023 жылғы 3-тоқсанда 44,6% кәсіпорындардың қызметіне (2023 жылғы 2-тоқсанда – 45,8%) геосаяси жағдай мен РФ қатысты енгізілген санкциялар теріс әсер етті, оның 9,0%-ы неғұрлым қатты зардап шекті. Кәсіпорындардың 49,9%-на геосаясат әсер етпегенін, ал респонденттердің 2,6%-ы оң әсерін атады.

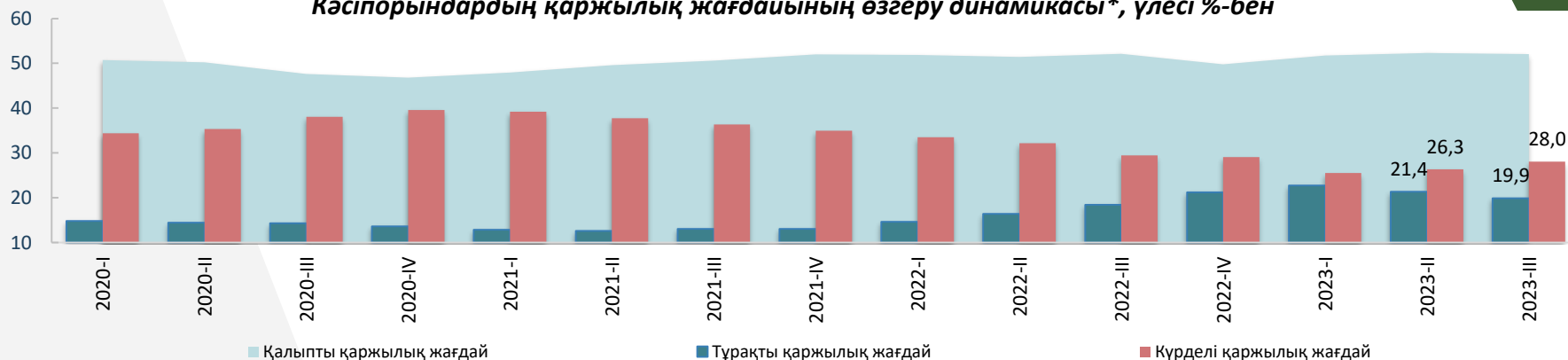
2023 жылғы 3-тоқсанда Қазақстан теңгесі басқа валюталарға қатысты тым әлсіз деп есептеген, сондай ақ ақшалай есеп айырысуды жүзеге асыруда және шешім қабылдауда қиындықтарға тап болған кәсіпорындар саны аздап артты. Логистика/жабдықтау проблемалары төмендеді және аздаған кәсіпорын бизнес үшін жаңа мүмкіндіктері бар екенін көрсетті.

Кәсіпорындардың қызметіне геосаяси жағдайдың әсер ету салдары %-бен

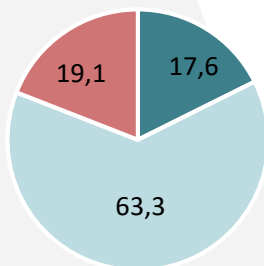
КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН БАҒАЛАУ

Кәсіпорындардың қаржылық жағдайының өзгеру динамикасы*, үлесі %-бен

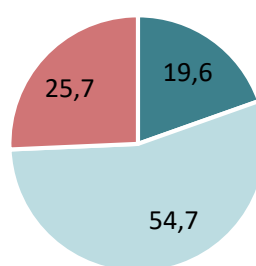

2023 жылғы 2-тоқсандағы кәсіпорындарды сенімділік дәрежесін өлшем бойынша бөлу, үлесі %

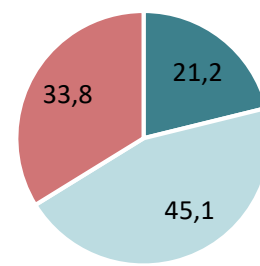
Ірі кәсіпорындар

Орта кәсіпорындар

Шағын кәсіпорындар

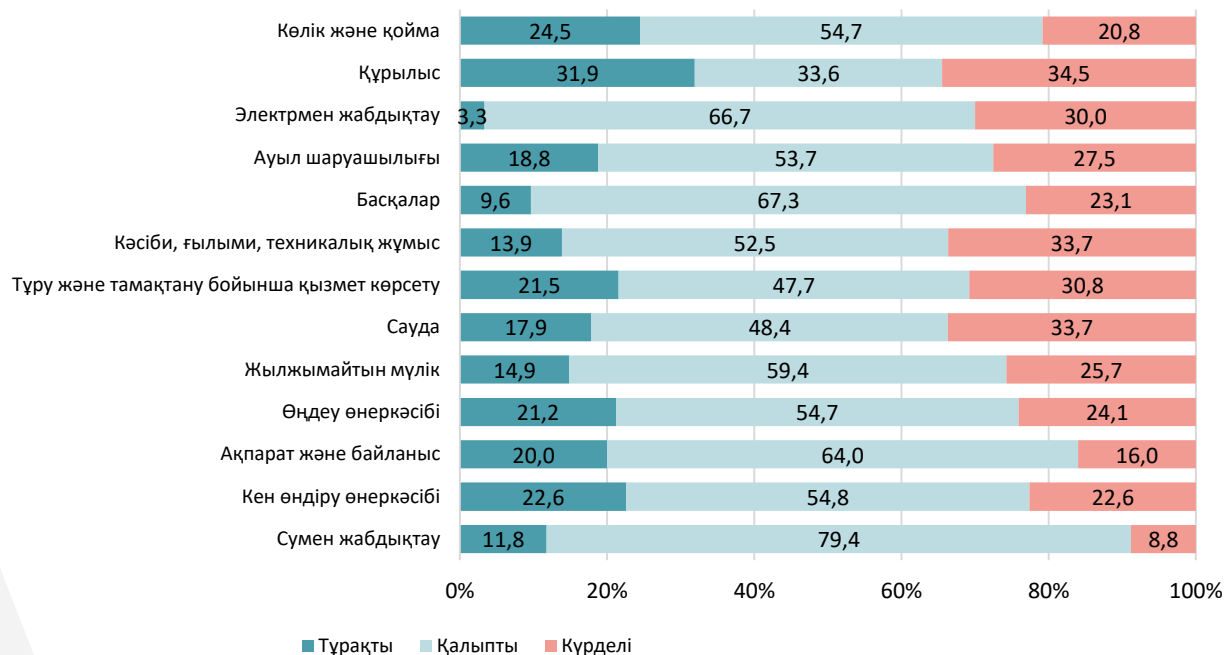
■ Тұрақты
■ Қалыпты
■ Күрделі

Кәсіпорындардың қаржылық коэффициенттерін бағалауға негізделген дискриминанттық талдау нәтижелері бойынша 2023 жылғы 3-тоқсанда кәсіпорындардың қаржылық жағдайы шамалы нашарлады: тұрақты кәсіпорындардың үлесі **19,9%-ға** дейін азайды, қаржылық жағдайы нашарлаған кәсіпорындардың үлесі **28,0%-ға** дейін ұлғайды.

Егер өлшемі бойынша қарайтын болсақ, шағын кәсіпорындар арасында қаржылық жағдайы күрделі кәсіпорындардың үлесі ірі (19,1%) және орташа кәсіпорындармен (25,7%) салыстырғанда шағын кәсіпорындар арасында біршама көп (**33,8%**).

КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ЖАҒДАЙЫН БАҒАЛАУ

Кәсіпорындарды 2023 жылғы 3-тоқсанда қызмет түрлері бойынша кәсіпорындардың сенімділік дәрежесі, %

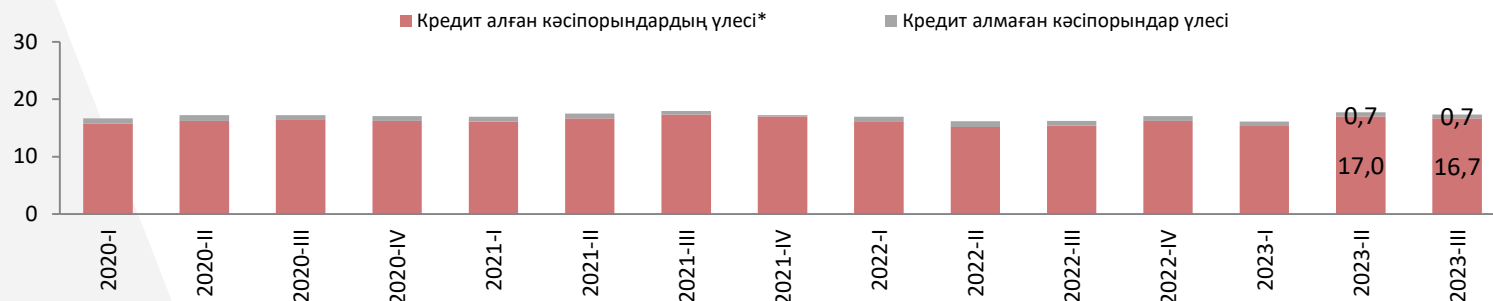

2023 жылғы 3-тоқсанда барлық салаларда кәсіпорындардың басым көпшілігінің қаржылық жағдайы тұрақты немесе қалыпты. Тұрақты кәсіпорындардың үлесі **(31,9%)** және күрделі қаржылық жағдайы бар кәсіпорындардың неғұрлым үлесі **(34,5%)** «Құрылыс» саласында болды. Сумен жабдықтау ең тұрақты сала болды, онда қалыпты қаржылық жағдайы бар кәсіпорындардың үлесі **79,4%-ды** құрады.

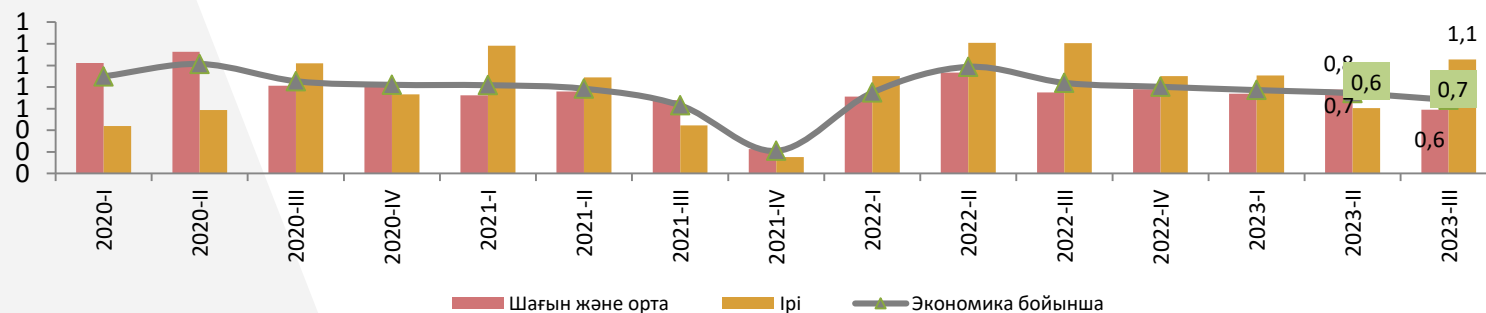
БАНК ЖҮЙЕСІНІҢ НАҚТЫ СЕКТОРҒА ЫҚПАЛЫ

Кредиттерге сұраныс

Банктердің кәсіпорындардың кредиттеуге берілген өтініштерін қарауы

Кредит алуға өтініш берген, бірақ алмаған кәсіпорындар, үлесі %-бен

2023 жылдың 3-тоқсанында кредит алуға өтініш білдіргендердің үлесі 2-тоқсанмен салыстырғанда төмендеді, сауалнамаға қатысқан кәсіпорындардың 17,4%-ы кредит алу үшін банкке жүгінді (ағымдағы жылғы 2-тоқсанда 17,7%), кәсіпорындардың 16,7%-ы кредит алды (немесе кредит алуға өтініш білдіргендердің 96%-ы).

Кредит берілмегендердің үлесі пікіртерімге қатысушылардың жалпы санынан 0,7%-ды (кредитке жүгінгендер санынан 4%) құрады.

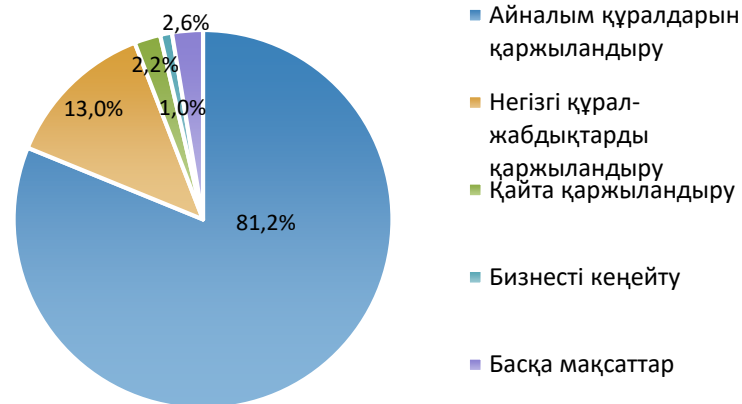
БАНК ЖҮЙЕСІНІҢ НАҚТЫ СЕКТОРҒА ЫҚПАЛЫ

Кәсіпорындардың бағалауы бойынша борыштық жүктемесі*, %-бен

Борыштық жүктемесі*	1%-20%	21%-30%	31%-40%	41%-50%	51%-60%	61%-70%	71%-80%	81%-н жоғары	борыш жоқ
Кәсіпорындар үлесі, %	17,5	9,6	5,0	4,2	3,5	1,3	1,0	1,4	56,6

Орташа мөлшерленген кредит жүктемесі, %

Өткен тоқсанда қарыз тарту мақсаты, %-бен

2023 жылғы 3-тоқсанда пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың 56,6%-ында **борыш жоқ**. Кәсіпорындардың көпшілігінде (17,5%) борыштық жүктемесі* 20% шегінде. Борыштық жүктеменің орташа мөлшерленген арифметикалық ** мәні **12,6%-ды** құрайды.

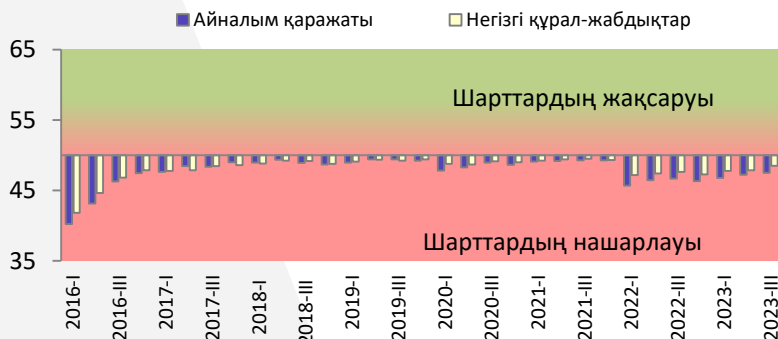
Кәсіпорындардың басым көпшілігі (**81,2%**) айналым қаражатын қаржыландыру үшін (материалдарды, шикізатты, жартылай фабрикаттарды және т.б. сатып алу), 13,0%-ы - негізгі құрал-жабдықтарды сатып алу үшін (ғимараттарды, құрылыстарды, көлік құралдарын, жабдықтарды сатып алу және т.б.) кредит алды. Қайта қаржыландыру мақсатында кәсіпорындардың 2,2%-ы, бизнесті кеңейтуге 1,0%-ы қарыз алды.

*Ай сайынғы төлем / Өнімді өткізуден түскен кіріс

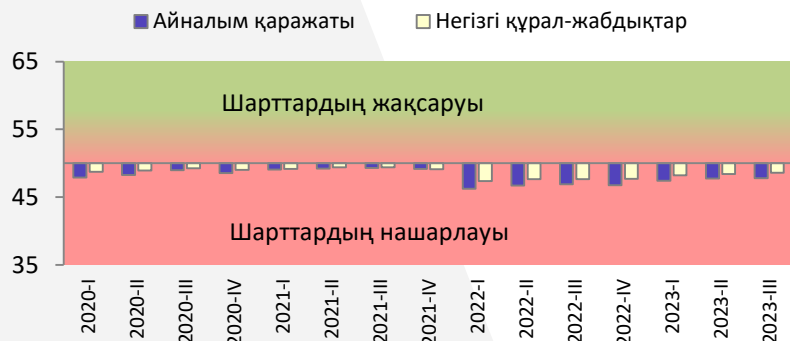
** Орташа арифметикалық мән - бұл кәсіпорындардың үлесі бойынша мөлшерленген аралықтың орташа мәні.

БАНК ЖҮЙЕСІНІҢ НАҚТЫ СЕКТОРҒА ЫҚПАЛЫ

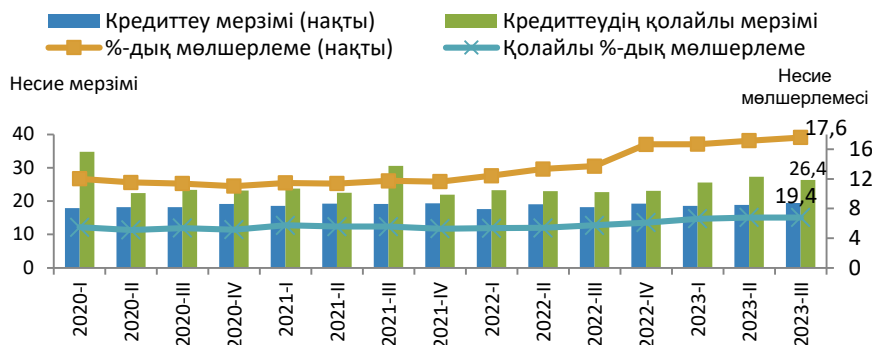
Бағалық шарттар

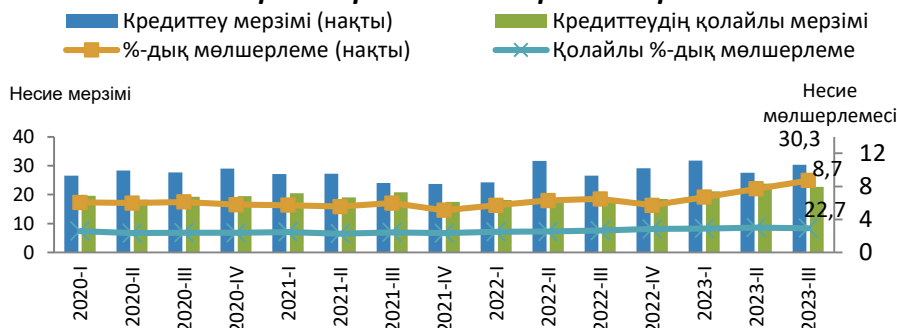
Бағалық емес шарттар

Теңгемен кредиттер бойынша мерзімдер мен мөлшерлемелер

Шетел валютасындағы кредиттер бойынша мерзімдер мен мөлшерлемелер

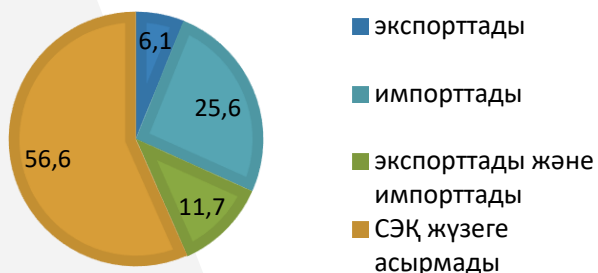

2023 жылғы 3-тоқсанда кәсіпорындардың кредиттеудің бағалық (кредит бойынша мөлшерлемелер деңгейі, қосымша комиссиялар мөлшері) және бағалық емес (кредиттің ең жоғары мөлшері мен мерзімі, қарыз алушының қаржылық жағдайына қойылатын талаптар, қамтамасыз етуге қойылатын талаптар) шарттары бойынша бағалауы шамалы жақсарды, бірақ әлі де теріс аймақта қалып отыр.

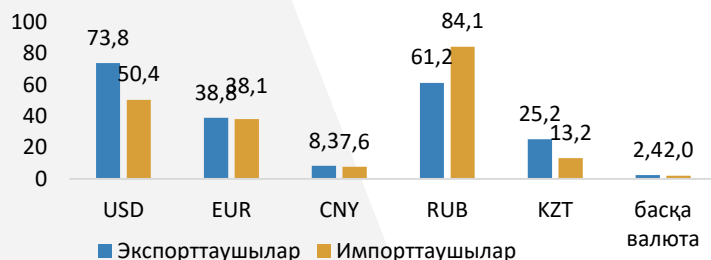
Мониторингке қатысушылар алған кредиттер бойынша орташа пайыздық мөлшерлемелер теңгемен 17,6%-ды, шетел валютасымен 8,7%-ды құрады (өткен тоқсанда тиісінше 17,1% және 7,7%). Кәсіпорындардың пікірі бойынша, олар үшін теңгемен берілген кредиттер бойынша қол жетімді пайыздық мөлшерлеме 6,8%-ды, ал шетел валютасындағы кредиттер бойынша – 2,9%-ды құрайды.

КӘСІПОРЫНДАРДЫҢ СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚЫЗМЕТІ (СЭҚ)

Өткен тоқсанда СЭҚ жүзеге асыру, кәсіпорындар үлесі %-бен

Есеп айырысуда валютаны пайдалану, кәсіпорындар үлесі %-бен

Қызмет түрі бойынша СЭҚ жүзеге асыру, кәсіпорындар үлесі %-бен

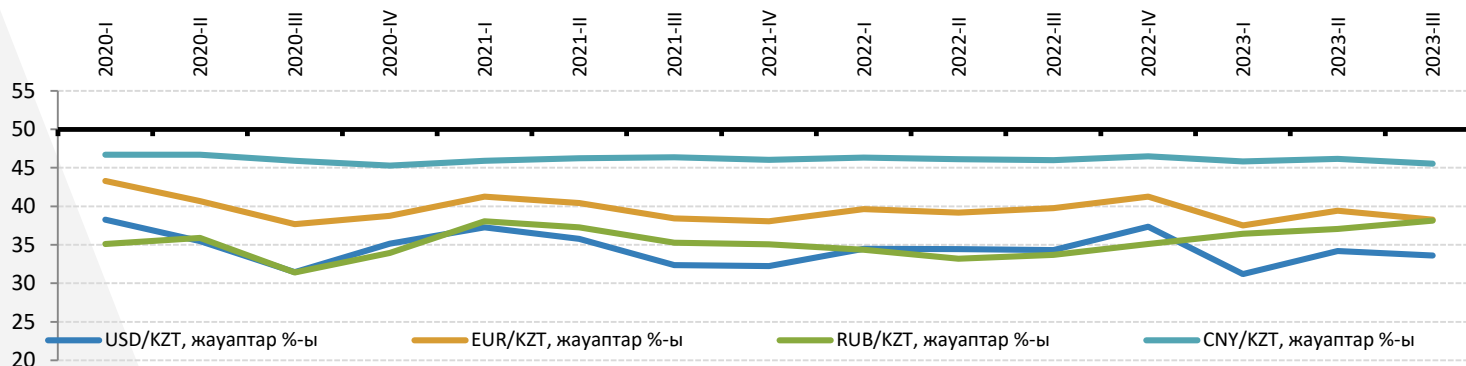

2023 жылғы 3-тоқсанда респонденттердің **25,6%-ы** өз қызметін жүзеге асыру үшін өнімдерді импорттады, **6,1%-ы** экспорттады, **11,7%-ы** өнімдерді экспорттады және импорттады, ал басым көпшілігі (**56,6%**) сыртқы экономикалық қызметті жүзеге асырмады. Экспорттаушы кәсіпорындардың ең көп үлесі тау-кен өндіру өнеркәсібіне (**20,4%**), импорттаушылар - саудаға (**39,0%**) тиесілі. СЭҚ жүзеге асырған кәсіпорындардың ең көп үлесі өңдеу өнеркәсібінде.

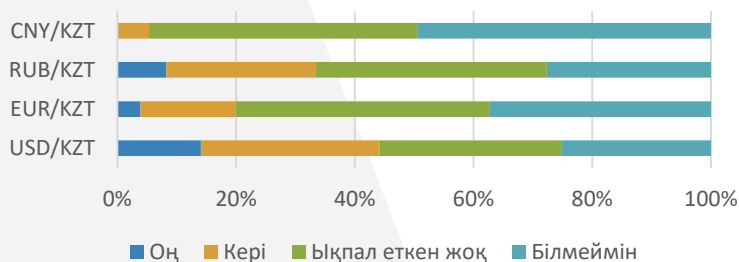
Шетелдік әріптестермен есеп айырысуда экспорттаушылар АҚШ долларын (**экспорттаушылардың 73,8%-ы**) жиі пайдаланады, импорттаушылар Ресей рублін (**импорттаушылардың 84,1%-ы**) көбірек пайдаланады. Есеп айырысуда пайдаланылатын басқа валюта ретінде кәсіпорындар британдық фунт стерлингті, швейцариялық франкті, Қырғыз сомын және Түрік лirasын көрсетті.

ВАЛЮТА БАҒАМЫ ӨЗГЕРУІНІҢ ЫҚПАЛЫ

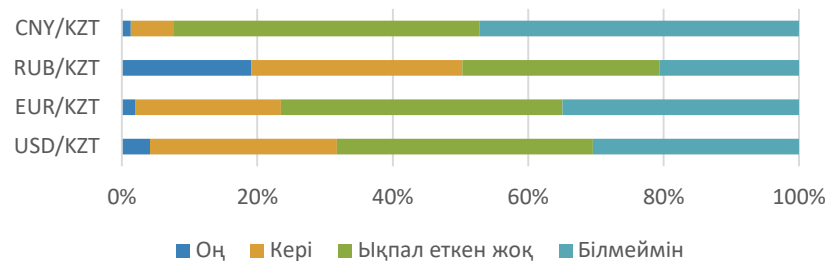
*Валюта бағамы өзгеру әсерінің динамикасы, ДИ**

Айырбастау бағамының 2023 жылғы 3-тоқсанда экспорттаушылардың шаруашылық қызметіне әсері

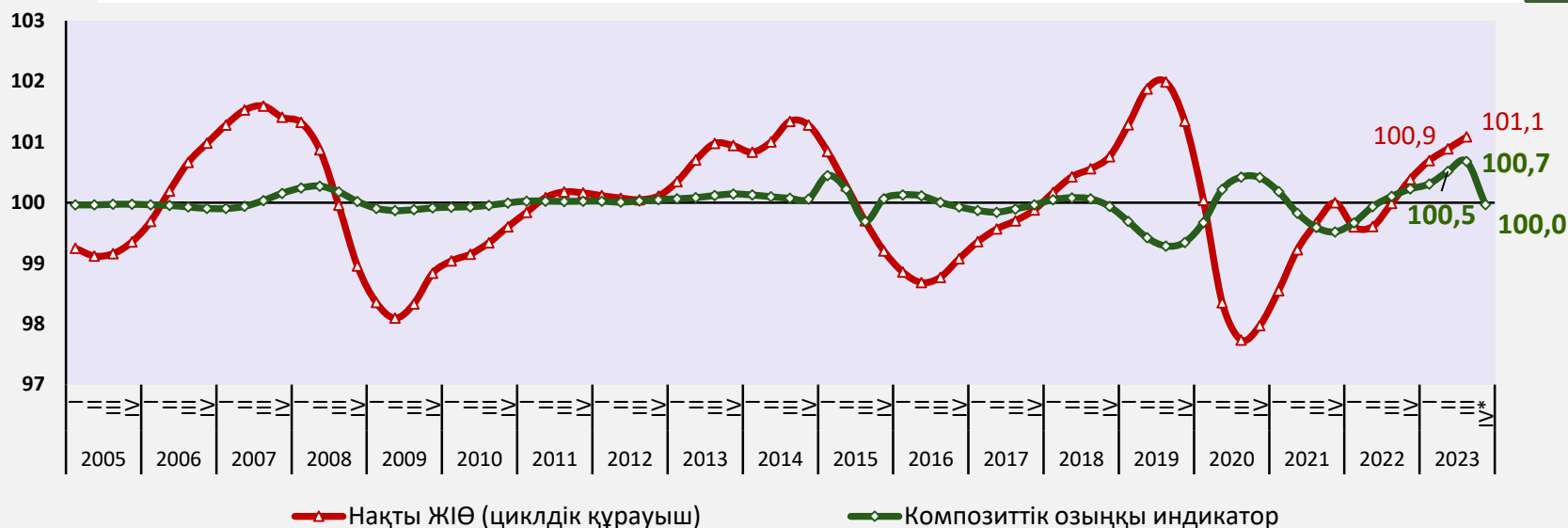
Айырбастау бағамының 2023 жылғы 3-тоқсанда импорттаушылардың шаруашылық қызметіне әсері

2023 жылғы 3-тоқсанда кәсіпорындардың шаруашылық қызметіне Ресей рублі бағамының өзгеруінің теріс әсері азайды. Кәсіпорындарға теңгенің АҚШ долларына қатысты бағамының өзгеруі неғұрлым теріс әсер етті. Кәсіпорындар өзінің шаруашылық қызметіне ең аз теріс әсерін CNY/KZT бағамының өзгеруінен сезінеді.

* ДИ 50 деңгейінен қанша жоғары (төмен) болса, көрсеткіштің өсу (құлдырау) қарқыны сонша жоғары (төмен), ДИ=50 деңгейі өзгерістің жоқ екендігін көрсетеді

КОМПОЗИТТІК ОЗЫҢҚЫ ИНДИКАТОР *

2023 жылғы 3-тоқсанда нақты сектор кәсіпорындары пікіртерімінің біріктірілген бағалауын білдіретін композиттік озыңқы индикатордың (КОИ) динамикасы нақты секторда экономикалық белсенділік жақсарғанын көрсетті. КОИ 100,7-ге дейін ұлғайды.

Доллардың теңгеге қатысты бағамының динамикасы, Қазақстан экономикасының жай-күйін бизнесті жүргізуге кедергі деп атаған кәсіпорындардың үлесінің төмендеуі, бизнес жүргізуде кедергілер жоқ деген кәсіпорындардың үлесінің ұлғаюы КОИ динамикасына оң әсер етуде.

2023 жылғы 4-тоқсанда өндірістік қуаттар жүктемесінің күтілетін төмендеуінен көрсеткіш бәсеңдейді деп күтілуде (КОИ күтулер бойынша 100,0 болды).

* Композиттік озыңқы индикатор (КОИ) іскерлік циклдің күрделі жерлерін анықтау үшін қолданылады және экономикалық белсенділік динамикасының жағдайы мен бағыты бойынша сапалы ақпарат береді. КОИ кәсіпорындардағы ағымдағы және күтілетін жағдайға қатысты пікіртерімге қатысқан кәсіпорындар басшылары пікірінің жалпылама бағалауын білдіреді және нақты ЖІӨ динамикасын 1-2-тоқсанға бұрын бағалау қабілеті бар. КОИ құру ЭЫДҰ әдіснамасына негізделген («OECD System of Composite Leading Indicators, Methodology Guideline», OECD 2012).

** 2023 жылғы 4-тоқсанға арналған КОИ көрсеткіштері пікіртерімге қатысатын нақты сектор кәсіпорындарының күтулері негізінде есептеледі.

- Кестелер мен графиктерде көрсетілген диффузиялық индекс (ДИ) оң жауаптардың қосындысы мен бейтарап жауаптардың жартысы ретінде есептеледі. Бұл индекс қаралып отырған көрсеткіштің өзгеру динамикасын сипаттайтын жалпылама индикатор болып табылады. Егер оның мәні 50 деңгейінен жоғары болса – бұл оң өзгерісті, ал 50 деңгейінен төмен болса – теріс өзгерісті білдіреді. Диффузиялық индекстің мәні 50 деңгейінен қанша алыс (жоғары немесе төмен) болса, көрсеткіштің өзгеру (ұлғаюы немесе азаюы) қарқыны сонша жоғары болады.
 - «Банктердің кредиттері бойынша қолайлы пайыздық мөлшерлеме» көрсеткіші мониторингке қатысушы кәсіпорындар өздері үшін өндірістің рентабельділігінің ағымдағы деңгейі тұрғысынан алғанда қолайлы ретінде көрсететін пайыздық мөлшерлемелердің орташасы ретінде есептеледі.
 - Қаржылық коэффициенттердің көрсеткіштері жалпы алғанда пікіртерімге қатысқан кәсіпорындардың іріктемесі бойынша, сондай-ақ қажет болған кезде кәсіпорындардан алынатын тоқсан соңындағы баланс көрсеткіштерінің күтілетін мәндерінің негізінде салалар бойынша есептелген орташа мәндермен көрсетіледі. Осы бағалауларда, сондай-ақ оларға қарай орташа есептелетін бағалауларда мәндерінің абсолюттік дәлдігін алу мақсаты жоқ (себебі есептік болып табылмайды), олар экономиканың қаржылық емес секторының және оның салаларының жай-күйі өзгеру үрдістерін бағалау мен талдауды жедел алуға арналған.
 - Дискриминанттық талдау кәсіпорынның қаржылық жай-күйінің барынша ақпараттық индикаторларын анықтауға және кәсіпорында дағдарыс жағдайы жақындап келе жатқанын анықтауға және осылайша, оларды сенімділік дәрежесі бойынша сыныптауға мүмкіндік береді. Кәсіпорындарды топтарға бөлу (тұрақты, қалыпты және күрделі) сыныптау функциялары арқылы жүзеге асырылады, оларда мына 3 қаржылық көрсеткіш қамтылады: бір қызметкерге шаққанда өнімді өткізуден түскен кірістің өсу қарқыны, қаржылық тәуелсіздік коэффициенті және меншікті капиталдың өсу қарқыны. Толығырақ мәлімет мына <https://www.nationalbank.kz/file/download/9013> экономикалық зерттеуде.
 - Композиттік озыңқы индикатордың (КОИ) нақты ЖІӨ динамикасын 1-2-тоқсанға озыңқы бағалау қабілеті бар. КОИ-дің және нақты ЖІӨ-нің уақыт қатарларына (2005 жылғы бағалармен) маусымдық көрсеткіштер қосылмайды және үрдісі жоқ, яғни экономикалық конъюнктураның қысқа мерзімді ауытқуларына негізделген циклдік құрамдас бөлікті ғана қамтиды. Салыстыру мақсатында циклдік құрауыштар стандартталған, яғни бір (мөлшерсіз) өлшем бірлігіне келтірілген.
- КОИ жалпы экономика секторы бойынша қысқа мерзімді даму үрдістерін көрсетуге арналған. Оның мынадай қасиеттері бар: 1) озыңқы сипаты бар; 2) экономиканың нақты секторы дамуының циклдік сипаттамасын көрсетеді; 3) кәсіпорындардың жедел пікіртерімі негізінде қалыптастырылады.